

Reviewing Sedition देशद्रोहाच्या मर्यादा परिभाषित करण्याची वेळ: सर्वोच्च न्यायालयाचे मत

अलीकडेच आंध्र प्रदेश सरकारने केलेल्या सक्तीच्या कारवाईपासून दोन तेलगू (भाषा) वृत्तवाहिन्यांचे संरक्षण करताना सर्वोच्च न्यायालयाने (सर्वोच्च न्यायालय) देशद्रोहाच्या मर्यादा निश्चित करण्याची वेळ आली आहे, असे नमूद केले.

- सध्या ब्रिटिश कालीन भारतीय दंड संहितेमध्ये (आयपीसी) सुधारणा सुचविण्यासाठी केंद्रीय गृह मंत्रालयाने स्थापन केलेली फौजदारी कायद्यांतील सुधारणा समिती द्वेषपूर्ण भाषणाची व्याख्या करण्यासाठी प्रथमच प्रयत्न करित आहे.

मुख्य मुद्दे

- स्थिती बदल:
 - राज्यातील कोव्हिड-१९ साथीच्या रोगाच्या प्रसारमाध्यमांच्या कव्हेरेज आणि रिपोर्टेजमध्ये अडथळा आणत भाषण स्वातंत्र्याचा अधिकार दडपल्याचा ठपका चॅनेल्सनी राज्य सरकार वरती ठेवला.
 - कलम १९ मध्ये स्वतःची मते, श्रद्धा आणि विश्वास मोकळेपणाने भाषण, लेखन, मुद्रण, चित्ररचना किंवा इतर कोणत्याही पद्धतीने व्यक्त करण्याच्या स्वातंत्र्याची हमी दिली आहे.
 - चॅनेल्सने सर्वोच्च न्यायालयाने राज्य सरकारच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांवर त्याच्या मागील आदेशाचे उल्लंघन केल्याबद्दल अवमान कारवाई सुरू करण्याचे आवाहन केले.
 - सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या मागील आदेशात राज्य सरकारला त्यांच्या तक्रारी प्रसारित करणाऱ्या नागरिकांना खटला चालवण्याच्या आणि अटक करण्याच्या कोणत्याही प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष धमक्या त्वरित थांबवण्याचे निर्देश देण्यात आले होते.
- सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय:
 - देशद्रोहाचा बेलगाम वापर:
 - सरकारच्या कोव्हिड-१९ व्यवस्थापनाबद्दलच्या तक्रारी प्रसारित करण्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने टीकाकार, पत्रकार, सोशल मीडिया वापरकर्ते, कार्यकर्ते आणि नागरिकांविरुद्ध देशद्रोहाच्या कायद्याचा अंदाधुंद वापर केला.
 - विशेषतः साथीच्या रोगाच्या दुसऱ्या लाटेदरम्यान वैद्यकीय प्रवेश, उपकरणे, औषधे आणि ऑक्सिजन सिलिंडर मिळविण्यासाठी मदत मिळवण्यासाठी देखील.

'देशद्रोह'चा अर्थ:

- आयपीसीच्या कलम १२४ ए (देशद्रोह), १५३ ए आणि ५०५ मधील तरतुदींच्या परिमिती आणि मापदंड अर्थ लावणे आवश्यक आहे.
 - आयपीसी कलम १५३ अ: धर्म, वंश, जन्मस्थान, निवास, भाषा इत्यादींच्या आधारावर विविध गटांमधील वैर वाढवणार् या कृत्यांना शिक्षा आणि सुसंवाद राखण्यासाठी प्रतिकूल कृत्ये करणे.
 - आयपीसी कलम ५०५: विविध गटांमध्ये दुर्भावना किंवा द्वेष निर्माण करू शकणाऱ्या सामग्रीचे प्रकाशन आणि प्रसार गुन्हा बनवते.
- विशेषत: इलेक्ट्रॉनिक आणि प्रिंट मीडियाच्या बातम्या, माहिती आणि हक्क, अगदी देशाच्या कोणत्याही भागात प्रचलित राजवटीवर टीका करणाऱ्या लोकांशी संवाद साधण्याच्या अधिकाराच्या संदर्भात.
- माध्यमांचे हक्क:
 - देशद्रोहाला आकर्षित न करता प्रचलित राजवटीबद्दल महत्त्वपूर्ण कार्यक्रम प्रसारित करण्याच्या अधिकारात प्रसारमाध्यमे चांगल्या प्रकारे आहेत, हा युक्तिवाद मान्य केला.

देशद्रोह (आयपीसीचे कलम १२४ अ)

- देशद्रोह हा कलम १२४ ए, आयपीसी अंतर्गत गुन्हा आहे.
- कलम १२४ अ, आयपीसी देशद्रोहाची व्याख्या असा गुन्हा म्हणून करते जेव्हा "कोणतीही व्यक्ती, एकतर बोलली किंवा लिहिली जाते, किंवा चिन्हांद्वारे, किंवा अन्यथा, द्वेष किंवा तिरस्कार घडवून आणण्याचा प्रयत्न करते किंवा भारतात कायद्याने स्थापित केलेल्या सरकारबद्दल असंतोष उत्तेजित करण्याचा प्रयत्न करते".
 - अप्रेमामध्ये विश्वासघात आणि वैराच्या सर्व भावना ंचा समावेश होतो. तथापि, उत्तेजन किंवा द्वेष, तिरस्कार किंवा असंतोष उत्तेजित करण्याचा प्रयत्न न करता टिप्पण्या या कलमांतर्गत गुन्हा ठरणार नाहीत.

■ देशद्रोहाच्या गुन्ह्यासाठी शिक्षा:

- देशद्रोह हा अजामीनपात्र गुन्हा आहे. कलम १२४ अ अन्वये शिक्षा तीन वर्षांपर्यंत ते जन्मठेपेची शिक्षा आहे, ज्यामध्ये दंड ाची भर घातली जाऊ शकते.
- या कायद्यांतर्गत आरोप असलेल्या व्यक्तीला सरकारी नोकरीपासून प्रतिबंधित केले जाते.
- त्यांना त्यांच्या पासपोर्टशिवाय राहावे लागेल आणि आवश्यकतेनुसार आणि आवश्यकतेनुसार प्रत्येक वेळी न्यायालयात स्वतः ला सादर करणे आवश्यक आहे.

उपायात्मक मार्ग:

- आयपीसीच्या कलम १२४ ए मध्ये देशविरोधी, फुटीरतावादी आणि दहशतवादी घटकांचा सामना करण्याची उपयुक्तता आहे. तथापि, सरकारवर मतभेद आणि टीका हे लोकशाहीतील मजबूत सार्वजनिक चर्चेचे आवश्यक घटक आहेत. ते देशद्रोह म्हणून मानता कामा नयेत.
- उच्च न्यायव्यवस्थेने आपल्या पर्यवेक्षीय अधिकारांचा वापर करून मॅजिस्ट्रेसी आणि पोलिसांना मुक्त भाषणाचे संरक्षण करणार या घटनात्मक तरतुदींमध्ये संवेदनशील केले पाहिजे.
- देशद्रोहाची व्याख्या संकुचित केली पाहिजे, फक्त भारताच्या प्रादेशिक अखंडतेशी संबंधित मुद्दे तसेच देशाच्या सार्वभौमत्वाशी संबंधित मुद्दे समाविष्ट केले पाहिजेत.
- देशद्रोह कायद्याच्या मनमानी वापराबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी नागरी समाजाने पुढाकार घेतला पाहिजे.

the_thinking_treet3

THRIVING FOR SUSTAINABLE FUTURE